БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ І.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па звычайным цэнам.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 17 (44). Менск, Субота 8 лістапада 1919 г. № 17 (44).

Гарадзкая гаспадарка.

Праз колькі тыдняу пачнуць адбывацца выбары у мястовую раду.

Ужо адно тое, што выбары цяпер магчыма праводзіць і што у грамадзянскіх справах можна будзе аперціся на волю большасьці, даводзіць аб тым, што агульнае нашае жыцьце пачынае выбівацца на роуны і цьверды шлях.

Да грамадзянскай працы заклікаюцца тые сілы, каторые праз доугі час знаходзіліся у летаргіі, дзякуючы агульна політычным і соцыяльным прычынам, нанесшым нашаму грамадзянскаму жыцьцю цяжкіе раны.

Як ведама, першые і найбольш балючые удары прышліся на долю гарадоу—гэтых цэнтрау політычнага і культурнага жыцьця,—і паміж імі тых гарадоу, каторые, як наш Менск, апыніліся у сфэры найбольшага напражэньня барацьбы.

І хоць гук гэтай барацьбы далека яшчэ ня сьціх, хоць яшчэ зьвініць і лязгае то там, то сям аружная сталь, але бадай што ужо пачау заглушаць яго шорах грашовай паперы, што узьняуся навокала, як знак паустаючай новай барацьбы—эконамічнай. Востра прыслухацца да гэтага шораху, знайсьці свае месцо у гэтай барацьбе мы павінны, як найхутчэй. Бо вельмі непажадана было-б, каб мы, ня скінуушы з сябе тэй абывательскай нясьпеласьці, да якой мы прызвычаліся на працягу доугіх гадоу, пайшлі-б і цяпер да урнау з завязанымі вачыма. Або, схваціушыся адзін з адным у нацыянальнай ці рэлігійнай барацьбе разьбілі-б свае сілы і не стварылі-б таго, чаго вымагае ад нас сучасны мамэнт.

А мамэнт—вельмі паважны можна сказаць, крытычны.

Рэч у тым, што трэба нам ясна сабе зазначыць і даць пэуны адказ на галоунае пытаньне: ці зможам мы самі на далей гаспадарыць у сваім родным горадзе? Ці прыдзе да нас хтось другі і будзе у нас гаспадарыць?

Пытаньне гэтае востра насуваецца наперад самым жыцьцем, як агульна політычнымі, так і фінансовымі і эконамічнымі варункамі, у якіх апынілася наша Беларусь і яе сэрцо—м. Менск—пасьля пяцех год сусьветнай вайны.

Фактычна у Магістраце і у мястовай Радзе будуць сядзець тутэйшые, больш-меньш вядомые нам навет людзі, але ці гаспадарку будуць яны весьці тутэйшую, найбольш адпаведную карысьці менскага грамадзянства—гэта запытаньне.

Такая трывога за нашу будучыну паустае кожны раз, як мы зьвяртаем увагу на фінансавае становішчо, у якім апыніуся наш горад. За убеглые часы, перад вайною, гадавы расходны кашторыс станавіу блізка $1^1/_2$ мільены рублеу, каторые пакрываліся аснаунымі гарадзкімі падаткамі і нязначнымі пазычкамі на тые, ці іншые мэты дзеле урухамленьня гарадзкіх прадпрыемствау. Рынак наш тады быу багаты усялякімі матэрыяламі і дабром; работніцкіе рукі былі танные і жыцьце бегло з году у год больш менш роуна. Мястовые дзеячы добра памятаюць, як ня трудна было гаспадарыць тады у Менску.

Ня тое мы бачым цяпер. Вайна і цэлы шэраг „акупацыяу“ страшэнна парушылі нашае фінансавае і эконамічнае палаженьне; так абнішчау наш рынак, так узьнялася цана на рабочые рукі, што патрэбны надзвычайные меры, каб выйсьці з гэтага крызысу і паставіць гарадзкую гаспадарку на цьверды грунт.

Мы ужо бачым, як адбіваецца гэты стан нашага жыцьця на магістрацкай касе. Каб забяспечыць толькі бягучые мясцовые патрэбы, каса змушана выдаваць балей як $1^1/_2$ мільены руб. у месяц, што становіць кале 20 мільенау рублеу галавога расходу, т. е. у 12 разоу больш, чым у апошніе прадваенные гады!

Есьць над чым застанавіцца, задумацца нашаму грамадзянству, ідучы да урны.

Тым больш, што люднасьць праз апошніе годы зьбяднела, працу даставаць усе трудней, промысел і гандаль астанавіліся, дамауласьнікі ня могуць зрабіць самага звычайнага рэмонту і акарастацца ад тэй гразі, што наліпла на месьце праз гэтые годы. Вельмі зразумела, што і уплывы падаткау і інш. у гарадзкую касу ледзьве пакрываюць 30% усіх расходау.

Адкуль узяць недастаючые 70% бюджэту?!

Вось галоунае пытаньне, разважаць каторае павінны будуць тые прадстаунікі нашага грамадзянства, каторые незадоуга увойдуць у Мястовую Раду.

Зразумела такжа, што сваімі уласнымі сіламі горад няуздужае выбіцца з гэтых ціскоу, што прылезцца зьвярнуцца за пазычкаю; але куды зьвярнуцца і да каго,—аб гэтым паговорым асобна, як і аб тым, я палепшваць апровізацыю мясцоваму люду і аб іншых мястовых патрэбах.

І. С

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад. 8—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

На участку паміж Бярэзінскім каналам і Дзьвіной і на перадмосьці места Барысава усіленая баявая чыннасьць. Барацьба пашыраецца для нас карысна.

На рэшце фронту без перамены.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Ад 7—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

Нашы аддзелы на участку паміж Барысавам і Дзьвіной, каторае доугі час атакавалі бальшавікі, перайшлі у контратаку, разьбілі і адкінулі ворага на усходні кірунак. Непрыяцель мясцамі рабіу упартае сапраціуленьне, каторае аднак нашымі слаунымі войскамі было пераможана. Мы захапілі покі некальні сот палонных і значны лік ваенных матэрыялау. Баі адбываюцца далей.

Валынскі фронт.

Без перамены.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Перамены у Польскім урадзе.

ВАРШАВА, 7—XI. Міністрам харчовых спрау назначаны С. Сьлівінскі.

Наступленьне расійска-нямецкіх войск у Літве.

ВІЛЬНЯ, 6—XI. Ня спыняючы свайго наступленьня, расійска-нямецкае войско Бэрмонта заняло места Шадов.

Паустаньне на Украіне.

ЛЬВОУ, 6—XI. Уцекачы з Украіны паведамляюць, што Дэнікін у занятых ім месцох Палтаушчыны Катарынаслаушчыны, Херсоншчыны і Харкаушчыны апавесьціу мобілізацыю за 15 год, 1883—1898 г.г. Мобілізацыя не удалася, сяляне усюдах адказваюцца паступаць у армію Дэнікіна,—уваружаюцца, хаваюцца у лясох і аказываць аружнае і працуленьне дабравольным карным атрадам, якіе прыеджаюць рабіць насільную мобілізацыю. Дзесяткі весак спалены і разрушаны дабравольцамі. Дабравольцы бяруць масу сялян, як заложнікау. Паустаньне сялян усе разрастаецца.

Нямецка-літоуская умова.

ВІЛЬНЯ 6—XI. Паміж літоускім урадам і нямецкай уладай зроблена умова, наводле якой устанауліваецца нэйтральная паласа па шляху пераходу нямецкіх войск з Прыбалтыкі. Станцыя Радзівілішкі на час эвакуацыі знайходзіцца у руках нямецкага камандаваньня. У Расіі-нах будзе засядаць камісія для абароны ад небясьпекі літоускіх і нямецкіх войск.

Злучэньне эстонцау з Юдэнічам.

ГЕНА, 6—XI. Эстонская армія злучылася з войскамі Юдэнiча і цяпер разам адбівае атакі бальшавікоу на Пскоу.

Політыка нямецкіх монархістау.

Нямецкіе монархісты вядуць вельмі зручную політыку, каторая мае сабе за мэту памсьціцца над народамі Эуропы за прайграную немцамі усясьветную вайну. Сабраные датуль факты устанавілі, што адным з найважнейшых захадау у гэтым кірунку быу для Нямеччыны — расійскі бальшавізм. Яшчэ у 1916 г. было усім ведама, што ад нямецкага ураду цераз Стокгольм, за пасрэдніцтвам петраградзкага адвакаты Камінскага, ішлі вельмі вялікіе грошы на пашырэньне бальшавіцкага руху у Расіі. Нямецкі рэакцыйны урад даваў грошы крайнім рэволюцыянэрам. Хіба дарма? Не. Бальшавікі за тые мільоны разьбілі рэволюцыйны рух, разпачаты Керанскім, здэмаралізавалі расійскую армію, аблягчаючы рэакцыйнай Нямеччыне магчымасьць перакінуць войско з усходу на заход проці Францыі і Англіі. Другі факт—гэта Берасьцейскі мір, каторы для рэволюцыянэрау, за якіх сябе лічаць бальшавікі, быу незабытай аплявухай.

„Устаць, калі гавора да вас прадстаунік Нямеччыны!“—гукнуу адзін з гэнэралау і „рэволюцыянэры“ пакорна падняліся з мейсц на прыказ рэакцыянэра.

За убійство у Маскве соцыяль-рэволюцыянэрам аднаго з найгоршых рэакцыянэрау—гэнэрала Мірбаха—выдаецца прыказ масовага забіваньня эсэрау. Што павінна быць даражэйшым для праудзівых рэволюцыянэрау—ці жыцьце рэакцыянэра Мірбаха, ці тысячы найлепшых людзей з паміж пролетарыяту соцыяль-рэволюцыянэрау?

У Фінляндыі падымаеецца белая рэакцыя, — бальшавікі пасылаюць падмогу ваюючым рэволюцыянэрам, фінляндзкім рабочым—чырвоную расійскую армію.

А тут прыказ нямецкага камандаваньня,—і чырвоная бальшавіцкая армія адступае, выдаючы у рукі рэакцыі фінляндзкую рэвалюцыю.

Гэта—факты, над каторымі кожны чалавек павінен з боку грамадзянскага і політычнага задумацца. Дзеле чаго такіе, бытцам крайніе рэвалюцыянэры, якімі сябе лічаць бальшавікі, гэтакім спосабам паступаюць?

Усе тые, што пасьля правалу Керанскага, перліся змагацца з Нямеччынай, былі бальшавікамі або выразаны, або арыштованы, як контр рэволюцыянэры. Ці-ж бы бунтарство у Расіі проці рэакцыйнай Нямеччыны трэ'было лічыць за расійскую контр-рэволюцыю? Цяпер нямецкая армія, быушая нядауна у Латвіі і Літве, і састауленая з самых зацятых рэакцыянэрау пад камандай гэнэралау, каторые паставілі сабе за сьвяты абавязак вярнуць у Нямеччыне монархію,—гэта армія, дзе салдаты панашывалі сабе на рукавох чырвоные праваслауные крыжы, дапамагае усялякімі спосабамі бальшавіком.

Верхам, каронай усяго гэтага, мае быць прыняцьце на сябе гэнэралам Людэндорфам—нямецкім рэакцыянэрам, кірауніцтва чырвонай арміяй. У глауным ваенным бальшавіцкім штабе есьць немцы; гэта самае есьць і у Дэнікіна; калі бальшавікі пакідалі Кіеу і займау яго Дэнікін, немцы з абодвух штабау наузаем дзяліліся інформацыямі. Петраград цяперашні умацованы, у мэтах абароны, нямецкімі афіцэрамі; здабываць яго ідуць так сама немцы Як гэта разумець? Упадак Петраграду павінен загадку разгадаць.

Параунаушы усе вышэй вылічаные факты, перагледзіушы усе тое, што творыцца ня толькі у Расіі, але і у цэлай Эуропе, можна даць такі адказ.

Рэакцыйная Нямеччына захапіла у свае рукі бальшавікоу, каб мець з іх аружжо, калі б выбухнула у Расіі рэволюцыя, каторая была няухільнай з прычыны насьледкау вайны, якую веу царызм. Нямеччына пастанавіла здэмаралізаваць расійскую рэволюцыю. Такім чынам, бачучы, што Керанскага перацягнуць на сваю старану не удасца, немцы пастанавілі ухіліць яго пры помачы бальшавікоу.

Хто ведае, ці будучына ня выкрые двузначнай ролі Троцкага; хто ведае, ці гэта ня будзе новага тыпу „Азэфаушчына“? Здэмаралізаваушы расійскую рэволюцыю, вырэзаушы найлепшых сацыялістау сацыялістамі, нямецкая рэакцыя кінула цераз бальшавіцкі апарат тысячы агітатарау, каторые мелі—здэмаралізаваць паустаючы рэволюцыйны рух у Эуропе, пасеяць анархію паміж іншымі народамі, каб выйсьці самім з завірух і эуропэйскай вайны магчыма не разьбітым грамадзянствам. Аднак, зельле анархізму у Эуропе было так моцнае, што адбілося у Нямеччыне, дзе з цэлай неагляднасьцю рух гэты задаулены... А цяпер рэакцыйнае нямецкае войско, каторае залівало спартакаусцау, пераходзіць да бальшавікоу — відаць мае мэту. Так,—мэта есьць. Здэмаралізаваньне да рэшты расійскай рэволюцыі і аблягчэньне павароту расійскага монархізму, пры помачы каторага можна было б уваскрасіць і монархізм нямецкі: трэба дабавіць, што нямецкае войско, каторае пераходзіць да бальшавікоу, адтрымлівае грошы ад Круппа, вядомага нямецкага монархісты.

(„G. P.“)

Політычные весткі.

1200 працэсау проці немцау.

З Брусселя паведамляюць, што адтуль высланы у Парыж акты 1200 працэсау проці немцау, каторые рабілі праступны у часе акупацыі у Бэльгіі. Адначасьне будуць адпраулены працэсы проці вінаватых у растрэлах жыхарох Дынана, Любэля і Тамен.

Амэрыканскі прадстаунік у Нямеччыне.

З Вашынгтона паведамляюць, што амэрыканскім прадстауніком у Бэрліне назначан п. Мілес Фрэсэль.

Забастоука у Амэрыцы.

Як паведамляе дэпэша з Нью-Іорку, дзеле забастоукі прыстанавілася пачтовая экспэдыцыя у Эуропу. Ад 15 кастрычніка там набралося 60000 пачтовых пакункау і 11,000 пачтовых пакетау. У гавані бяз руху 77 пасажырскіх і 632 таварных параходау.

Як перадаюць, маюць баставаць і сельска-гаспадарскіе рабочые.

Урад пастанавіу прыймаць самые строгіе меры.

У Польшчы.

Большасьць у сойму і зямельнае пытаньне.

„Нар. Звеdз. Людове“ павядоміла у часопісах паміж іншым аб тым, што новая большасьць у польскім сойму будзе з'організована на такой аснове, подлуг каторай сяляне маглі-б мець болей 40 маргоу зямлі, бо моцные земляуласьнікі з сялян будуць служыць грунтом для здаровай сельскай гаспадаркі.

Новы вораг Польшчы.

„Курьер Пораньні“ у спэцыяльным артыкуле пад назваю „Новы вораг Польшчы“ кажа аб цяперашнім цяжкім становішчы:

„Прыбавіуся новы вораг, горшы за усіх. Мы не падгатоулены яго спатыкаць. Ен злучаецца з усімі нашымі ворагамі дагэтуль і сьмяецца яшчэ болей іх з усіх пісаных актау, дыплыматычных нотау і інтэрнацыянальных гарантыяу.

„Гэты вораг—зіма. Нашае войско яшчэ да гэтуль бяз ботау і шыняляу. Нашые месты ня маюць вугольляу, хаця Польшча—бацькаушчына „чорных дыямэнтау“. Чэшына-Сылезкіе вугольные копі яшчэ і дагэль не нашые, на узгорнай Сылезыі вугольлі яшчэ у нямецкіх руках. Апроч таго, мы ня маем вагонау, каб вывазіць у край дамброускіе вугольля“.

У гэтакім духу гаворыцца далей у артыкуле аб дарагоуле, аб кепскім становішчы дзяржаунай гаспадаркі і г. д. У канцы артыкулу сказано:

„Саюз вэрсальскага трактату есьць толькі куча паперау з якімі мы не апалім нашые печы і з якіх мы не сшыем ніводнай шынэлі для нашых салдатау“...

Львоускіе ня польскіе часопісы зачыняюцця.

Орган П. П. С. „Дзеннік Людовый“, поведамляе, што львоускіе ваенные кругі у сакрэтнай нарадзе пастанавілі у хуткім часе зачыніць усе жыдоускіе, украінскіе і так-сама некатарые польскіе газэты („Дзеннік Людовы“). Прычына невядома.

Аповесьць

а паходзе Ягоравым, Ягора Сьветаслаулева унука Алегава.

(Пераклад).

VI.

Ужо вось, брацьця, невяселая гадзіна наступіла, ужо пустыня сілу прыкрыла.

Крыуда паустала у сілах Дажбожага унука, дзевай узышла на зямлю Траянаву, успляснула крыльлем лебяджым на сінім моры, а, плюскаючы у доне, спудзіла часіны шчасьлівые.

Князевы міжусобіцы—згуба для нас ад паганых. Казаць стау брат брату: „гэта мае і тож мае!“ І пачалі князі аб малым—„гэта вялікае“ казаці і самі на сябе загубство каваці. А паганцы з усіх старон набегалі з пабедай на Рускую зямлю.

О! далека сокал заляцеу, птушак зьбіваючы, к мору!

А Ягораву храбраму войску не уваскросіці. Па ім загаласіла Карына, і Жэля панясліся па Рускай зямлі, наводзячы смагу людзям у полымі рогу. Заплакалі рускіе жоны, галосячы:

— „Ужо нам сваіх мужоу мілых ні мысьлямі памысьліць, ні думай падумаць, ні вочмі сваімі азіраці, а золата й срэбра таго й пагатоу ня бачыць ніколі“!

І застагнау-жа, брацьця, Кіеу тугою, а Чарнігау напасьцямі! Нуда разьлілася на Рускай зямлі; няуцешная жальба пацякла сярод Рускай зямлі. А князі сабе самі праступства кавалі; а паганые самі адны, з пабедамі навалілыся на Рускую зямлю, дань вымагалі па белцы з двара.

Тые бо два храбрые Сьветаслаулічы, Ягор і Усевалад, ужо няпрауду збудзілі, якую тут прыспау быу іх бацька, Сьветаслау грозны, вялікі, кіеускі. Быу ен гразою; верх брау сваім войскам магутным і мячамі сталевымі. Наступіушы на зямлю Палавецкую, патаптау узгоры і долы; замуціу і вазеры і рэкі; засушыу балоты й крыніцы. А паганага Кабяку з узлучыны морскай, ад жалезных вялікіх палкоу палавецкіх, як віхрышчо выхапіу... І зваліуся Кабяк у горадзе Кіеве, у замку Светаслаулевым.

Тут немцы і вэнэцыйцы, тут грэкі і маравы пяюць славу Сьветаслаулю, выдумляюць на князя Ягора, што патапіу багацьце на доньні Каялы—ракі Палавецкай, насыпаушы рускага золота там. Там Ягор князь зсядау з залатога сядла і садзійся у сядло нявольніка.

Заньлі мястовые сьцены, завяла вяселасьць.

VII.

А Сьветаслау сумны сон сьніу у Кіеве на горах у гэтую ноч.

— „З вечеру адзявалі мяне, кажа, у чорную пасьцілку на цясовай краваці; чэрпалі мне сіняе віно, зьмешанае з зельлем; сыпалі мне з пустых каучанау паганых полауцау буйные пэрлы на грудзі, ды песьцяць мяне. Ужо дошкі бяз скрэпау на маіх залатаверхіх харомах. Усю ноч з вечэру дзікае груганьне гракало; пабыло каля Плесеньску на балоні, каля дэрбінскай Сані, і к сіняму мору няслося.“

І сказалі баяры князю:

— „Ужо, княжа, туга розум твой замуціла: гэта вось два соколы зьляцелі з бацькава залатога пасаду, каб место Тмутаракань пашукаці, або напіціся шоламам Дону. І ужо сокалам крыльлі падсечаны шаблямі погані, а саміх іх пауцінай жалезнай апуталі. Цемна было ужо на трэці дзень: два сонцы патухлі, абодва чырвоные згасьлі слупы, а з імі і месяцы два маладые. Алег і Сьветаслау завалакліся цямрыцай і у моры яны патанулі, і гордасьці хану дадалі вялікай. На рэчцы на Каяле сьвятло цьма пакрыла; па Рускай зямлі, як рысяу племе, распасьцерліся полауцы. Ужо узьнялася над хвалай пахула, ужо узсела насільле над воляй і ужо урэзауся Дзіу на зямлю. Вось боцкіе красные дзевы запелі на беразе сіняга мора, золатам звонячы рускім: пяюць яны Бусавы часы, і помсту лялеюць Шараканаву... А мы ужо, дружына твая, ня знаем вяселасьці“.

Тады вялікі Сьветаслау абазвауся слауцом залатым, са сьлязамі зьмешаным, і сказау:

— „О, мае сыноуцы, Ягору і Усеваладзе! Рана пачалі вы зямлю Палавецкую рэзаць мячамі, а славы шукаці сабе. Але ня з чэсьцяю уходалі, бо ня з чэсьцяй паганскую кроу пралілі. Вашы адважные сэрцы у сталі нязломнай закованы і згартованы адвагай. Дый што вы стварылі маей сярэбранай сівізьне! Не даждаліся вы сільнага й багатага брата майго Яраслава з яго многавоямі, з чарнігаускімі ваякамі—з магутамі і з татранамі, і з шальбірамі, і з тапчакамі, і з рэвутамі, і з ольберамі. Яны ж, бывала, бяз шчытоу, з захаляувымі нажамі клікам палке пабяджаюць, звонячы прадзеднай славай. Але вы сказалі:

— „Храбрымося самі! Самі пярэднюю славу захопім і з задняю самі падзелімся.“

— „А ці-ж дзіво тут, брацьця, і староме памаладзеці? Калі сокал ліняе, высока узьбівае ен птушак, свайго не папусьце у крыуды гнязда! Але у тым горо, што князі ужо мне у не падмогу. У нішто абярнуліся тые часіны! Вось у Рымаве крычаць пад шаблямі палавецкімі, а Уладзімір пад ранамі. Туга і нудота Глебаву сыну!“

Я. Купала.

(Працяг будзе).

На Украіне.

Паведамленьне Украінскага штабу.

Учора ахвотніцкіе часьці узмацавалі свой націск у ваколіцы чыгункі ад Вапняркі да Жмэрынкі і ад Хрысьцінаукі да Казаціна. У зьвязі з гэтым бітвы узмацаваліся.

Паустаньне на Украіне.

З бальшавіцкіх крыніц паведамляюць, што паустаньне сялян на Украіне проці Дэнікіна абхапіло увесь край да правага берагу Днепра.

Уся Хэрсонская ваколіца у руках Махно. Рух паустанцау абхапіу так-сама ваколіцы Елізавэтграду і Мікалаева і часьці губэрніяу Екацярынаслаускай і Палтаускай.

Дэнікін лічыць паустаньне на Украіне народна-украінскай рэвалюцыяй.

На Літве.

Польшча і Літва.

„Temps“ паведамляе з нямецкіх крыніц, што літоускі урад прыняу прапанаваньне аб узбройнай падмозе Польшчы Літвой проці Бэрмонта.

А польска-літоускай мяжы.

У Парыж выезжала дэлегацыя ад Сувальшчыны, каторая хлапацілася перад палітычнымі кругамі аб вызначэньні дэмаркацыйнай лініі Вітчынец—Оліта на карысьць Польшчы.

У Латвіі.

Адказ латышскага вышэйшага камандаваньня гэн. Бэрмонту.

Рыжская газ. „Утро“ надрукавала адказ Латышскага вышэйшага камандаваньня Бэрмонту на перададзенае апошнім 10 кастрычніка па радыо прапанаваньне пачаць мірные умовы.

У гэтым адказе, паміж іншым, сказано:

„На Вашае прапанаваньне пачаць мірные умовы з Вамі можа быць толькі адзін адказ: мы гэтую, барбарскі навязаную нам барацьбу, працягнем да тых часоу, пакуль Вы і Вашае праступнае войска ня будзе знаходзіцца на тэрыторыі нашае бацькаушчыны. Увесь цывілізованы сьвет ведае, што пачатую барацьбу за культуру, волю і чалавецтва мы тут вядзем далей, бьючыся проці апошняга паустаньня негадзяяу і яна падводзіць ужо апошніе вынікі.

Пад гэтым адказам падпісауся гэнэрал Сымонсон.

35,000 нямецкіх салдатау у расійскіх белых.

Да гэтага часу усе паведамлялі, што нямецкіе салдаты у самым нормальным чыну варочающа на бацькаушчыну з Балтыцкага краю, а цяпер аказываецца, што вярнуліся усяго толькі каля 5—6 тысяч чалавек, а рэшта—у ліку 34—35 тысяч—нямецкіх салдатау перайшлі да расійцау.

Родная мова і школа.

„Рвучыся к агульначалавечаму ідэалу, асобные народы,—кажа Гумбольд,-дасягаюць яго, аднак, у розным дусе; і гэта рознавобразнасьць, у якой выяуляецца чалавечая індывідуальнасьць, але не блізарукая аднастайнасьць, шырыцца бяз конца. Таму, каб народ мог моцна і карысна рабіць уплыу на увесь ход асьветы чалавецтва, не даволі таго, каб ен зрабіу усьпех у тым ці другім вучоным кірунку; трэба, каб ен выказау энэргічнае дзеяньне у тым, што складвае цэнтр духоунага жыцьця і што усяго паўней і ясьней выяуляецца у фільозофіі, паэзіі і мастацтве, а адсюль выліваецца на увесь ход яго думак, якіе творацца пры помачы мовы. У стасунку з гэтым, фільозоф-мысьленьнік—Ул. Салауеу—так сама прызнае, што усякая творчасьць пераходзіць цераз асабістую нацыянальную форму, а потым ужо становіцца агульным, культурным скарбом. „Адмовіцца ад нацыянальнай формы мысьленьня—усе роуна, што адмовіцца ад кантаускіх катэгорыяу пазнаньня быцьця, працягу і часу“.

Такім парадкам, нацыянальнасьць беларускай творчасьці не выкідае яе агульначалавечага значэньня. Нацыянальные паэты Беларусі: Я. Купала, Я. Колас, Багдановіч і інш.,—яе духоуные павадыры і прарокі, памагаюць нам сваімі творамі сьцяміць жыцьцевую трагэдыю другіх народау; загарэцца гарачым спачуцьцем да іх. Яны даюць натхненьне агульначалавечым ідэалам.

Родные нацыянальные формы творчасьці, нератвараючы агульначалавечы зьмест, шырока прызнаюцца тэорэтыкамі інтэрнацыяналізму. Яны даводзяць, што кожны народ, прыстасована свайму тэмпэрамэнту, клімату і здабыткам сваей культуры, кладзе сваю асобную ад другіх частку да усясьветнага агульнага скарбу. У стасунку з гэтым яны разьвязваюць нацыянальнае пытаньне, даючы кожнаму народу можнасьць „вольна разьвіваць свае духоуные сілы і здольнасьці“.

Пры сьвеце вот гэтых данных становіцца ясна, што усялякіе перашкоды, наумысьля пастауленые на дарозе разьвіцьця мовы, адбіраюць у народу самабытнасьць, сковываюць і гасяць мысьлі народу, яго творчые сілы, нівэліруюць яго жывую душу. Калі-ж такая дэнацыяналізацыя праводзіцца у пачатковай народнай школе, творыцца злачынство, якому, па пагляду профэсара Расаліны, няма найменьня. Мова есьць самы жывы, самы багаты і моцны зьвязак, злучаючы ужо аджыушые цяпер і будучые пакаленьні у адно вялікае гістарычнае цэлае.

Яна ня толькі паказвае жывучасьць народу, але і есьць гэта самае жыцьце. Калі памерла народная мова, народу болей няма! Покуль жыве мова народная у вуснах народу, датуль жыве і народ. І няма гвалту большага і страшнейшага, як той, які хоча адабраць у народу яго спадчыну, створаную нясчысьленымі пакаленьнямі аджыушых продкау. „Адбярэце у народу усе, і ен усе верне, але вазьмеце мову, і ен ніколі ня створыць яе; новую бацькаушчыну можа стварыць народ, а мовы ніколі! Памерла мова у вуснах народу—памер і народ. Але калі душа чалавечая дрыгацьме перад забіцьцем аднаго недаугавечнага чалавека, то што яна павінна пачуваць, калі пасягаюць на жыцьце векавечнай гістарычнай асобы—народу, гэтага найвялікшага з усіх творау Божых на зямлі?“—пытае вялікі пэдагог Ушынскі. І маучаць творучые гэты гвалт над беларускімі дзяцьмі у такім росьце, калі працэс словастварэньня у іх ня кончыуся, калі яны ня маюць вялікага запасу прадстауленьняу і паняцьцяу.

На першых-жа лістох лепшых буквароу дзеці сутстракаюць большую палавіну незразумелых слоу, а то і усе, як, напрыклад, „*ау, сор, шар*“ і інш.

А далей лік такіх слоу і зваротау расьце, творучы новые перашкоды у справе навучаньня дзяцей на чужой мове.

Вучыць дзяцей з малых дзен мове, а тым болей, даваць ім навуку у незразумелай мове,—гэта значыць забіваць прыродные нахільнасьці і здольнасьці дзяцей, вясьці па крывой дарозе, заміж простай, па якой жыцьце ім прысудзілоісьці.

Зразумелі гэта, навет кітайцы: у новых пачатковых школах заборонена вучыць чужые мовы, бо гэта „забівае прыродные здольнасьці вучняу“.

Ды няма ніякай можнасьці адзяліць школу ад вучня, ад яго прыроды; здаволіцца адным няжывым перадаткам знаньняу настаунік ня можа па самай уродзе асьветы, якая зьвязана з гадаваньнем. А таму і мэта у іх адна: „*не пераняніць чалавечую натуру, а зладжыць найлепшые варункі дзеле нормальнага разьвіцьця душы дзіцяці у поунай гармоніі з псіхафізычнай прыродай данага індывідууму і яго саматворчасьці*“.

Вольны.

Паездка па Навагрудчыне.

II.

З Навагрудку я паехау да Турца. На дарозе ад самага Навагрудку да Турца цягнуцца акопы з плотам з дроту.

Усе палe, сенажаці зрыты, ляжаць не аброблены на дзесяткі верст. Вескі зруйнованы. Дзе-не-дзе толькі дыміцца адна—дзве хацінкі. Дужа сумна ехаць па гэтай мясцовасьці. У м. Карэлічах засталося толькі каля 15-і двароу. Школа стаіць пустая амаль раскіданая. Але м. Турэц усе ж неяк захавалася і жыве нармальным жыцьцем, толькі школы яшчэ не адчынены. Тут жывуць беларусы ня толькі па назве, але й па душы. Тутака часта робяцца беларускіе спэктаклі. Калі ж я склікау сход, то прышло шмат народу і зразу-ж вымагалася, як-бы гэта адчыніць беларускую школу. Была выбрана Беларуская школьная рада у складзе: С. Выдрыцкага і П. Конюка. Пашырэньне культурна-прасьветнай працы сход даручыу—беларускаму музыкальна-драматычнаму гуртку, у склад якога уваходзяць: Выдрыцкая, Біруля, Коршуны (брат і сястра) Пучка і Сьвірыд.

Далей я застанавіуся у м. Ярэмічах, дзе так сама адбыуся сход, на яком пастаноулене адчыніць беларускую пачатковую школу і перафармаваць істнуючую там вышэйшую пачатковую школу з выкладаньнем навукі у расійскай мове—у Беларускую, а так сама прыняцца усім за культурна-прасьветную працу у беларускім кірунку. Для кіраваньня гэтым—заложана Школьная Рада у складзе—К. Бітуса (старшыня) Т. Будоля (пісар) К. Дылеускага, А. Какарэкі, С. Юрыса, і Я. Царука.

Чарговае мае затрыманьне было у м. Міры, дзе маецца шмат настаунікау родам з гэтага мястэчка. Агульнага сходу тут склікаць мне не дарялося, а было зроблена пасядзэньне усіх настаунікау і вядомых мясцовых грамадзянскіх дзеячоу лік якіх, аднача, пераважау 100. Тут прышлося мець досіць супрачак аб выкладаньні навукі па беларуску але на рэшце была прынята прапазіцыя аб пашырэньні беларускай культуры і адчыненьні беларускіх школ. Была утворена Беларуская школьная рада м. Міра у складзе: п. п. Чатырка, Тарасевіча, Барашкі, Глебава, Бітуса, Юшка и Гурына, і заснован—беларускі музыкальна-драматычны гурток з 5 асоб: п. п. Грыгорьевай, Федаркевіча Л. Бітуса, Чарнабая і Тарасевіча.

На гэтым сходзе меу месцо вельмі няпрыемны выпадак Пасьля прамовы вучыцеля Шуліцкага у якой ен зазначау што у беларускіх школах не павіны быць вучыцелі з Разанскай, або іншых Расійск. губ. быушы на сходзе жандарм, не зразумеушы, што той казау, хацеу быу яго заарэштаваць. Гэты крок зрабіу вялікі перапалох на сходзе. Аднача, пасьля маіх размоу з жандармам, усе было уладжана. Але усе-ж гэта выклікала дужа дрэннае уражэньне на усіх. Няма пэунасьці у вольным разьвіцьці беларускіх справау калі іх ставяць пад дагляд нічога не разумеючага жандарма.

Апошняе мае затрыманьне было у Гарадзеі. Тут адчынена расійская прогімназыя. У пачатковай школе навука яшчэ не пачалася.

У поглядах Гарадзейскіх жыхароу есць беларускі кірунак, але да гэтаго часу некаму было узяцца за беларускіе справы. Цяпер-жа прыехау туды сьвядомы беларускі дзеяч—п. Бортман і трэба лічыць, што беларускі рух пачнецца. У тый час калі я быу у Гарадзеі, там адбыуся беларускі спэктакль. Ігралі артысты з Міра. Ставілі „Міхалку“ і „Чорт і баба“.

Агульнае уражэньне ад паездкі: беларускі рух пашыраецца, абрусейшая наша інтэлігэнцыя пачынае цікавіцца беларускімі справамі.

Патрэбна больш інформацыі і культурна-прасьветнай працы на мясцох у паветах.

Сідорчык Трафімау.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Прыбыу у Менск з Вільні беларускі афіцэр у форме беларускага нацыянальнаго войску.

Прыбыу у Менск п. Гэрман Эленбоген, таварыш старшыні заходняпаудневаго нацыянальнага банку у Чыкаго. Ен прывез з сабою грошы ад амэрыканскіх жыдоу для тутэйшых крэуных, так сама лісты і шыф-карты. Апроч таго, ен будзе браць ад гэтуль лісты і інш. у Амэрыку.

Дзяржауная каса у Менску адчыняецца у хуткім часе. Дырэктарам яе назначан б. член сойма п. І. Домброускі.

Гарбары, каторые уходзяць у спэцыяльную сэкцыю пры саюзе імені Сташыца пастанавілі узыскаць праз адміністрацыю з гаспадароу гарбарняу выплату уволеным рабочым, якіе асталіся без працы пасьля прыходу у Менск польскай улады.

Унівэрсытэцкіе падгатоучые курсы адчынены у Менску для падгатоукі студэнтау, каторые ня маюць цяпер магчымасьці выехаць у Расію і заграніцу. Цяпер арганізаваны курсы для мэдыкау, інжынерау і натуралістау. У хуткім часе маюць быць арганізованы курсы для формацэутау і юрыстау. На курсах есьць шмат слухачоу. Навучаньне вядзецца па расійску.

У т-ве дактароу м. Менску перад апошнім пасядзэньнем адбыуся досіць характэрны інцыдэнт. Адчыніушая сход загадчыца аддзелам абароны здароуя пры магістрату, пані Петрусэвіч, пачала гаварыць па польску і вязьці на гэтай мове пасядзэньне. Гэто выклікало пратэст з боку некатарых удзельнікау пасядзэньня і пані Петрусэвіч, пасьля некатарых пракаиьняу, прымушана была вязьці пасядзеньне па расійску..

Санітарнае становішчо места вельмі кепскае. У месьце няма у патрэбным ліку асэнізацыйнага абозу. Ні прыватные, ні мястовые прадпрыімствы нямаюць магчымасьці уздавальваць патрэбнасьці. З кожным днем места робіцца усе болей брудным і да гэтага часу яшчэ ня знайдзены меры да таго, каб места было прыведзяно у належачы від.

Вялікі транспарт газы закуплен для Менску—болей 10 цыстэрнау на 40 р. пуд. Газа хутка паступіць у прадажу.

Соль для Беларусі. Шэф харчовага аддзелу цывільнага ураду для усходніх зямель павядаміу, што прыняты усе меры, каб як найхутчэй даставіць соль для тутэйшага краю, так-сама спадзяюцца, што болей ні будзе недастачы у солі.

Цукер і мыло з Варшавы па адресу Цэнтробелсаюза дзеля раздачы коопэратывам прыбудзе не раней будучага месяца.

Прадажа дроу на пуды (па 20 п. на душу) для беднаты ад 6-га лістапада адкрыта магістрацкім аддзелам апалу: 1) па Замковай вул. у двара школы мясьнікау і 2) на мястовым складзе па Петраградзкай вуліцы у парку б. конкі.

Пуд дроу каштуе—4 рублі.

Курсы беларускай мовы і беларусазнауства для настаунікау гарадзкіх пачатковых школ закончыліся 31 кастрычніка. Як ведама, яны цягнуліся два тыдні. Цяпер адбываецца кольоквіум для тых настаунікау, каторые хочуць мець пасьвядчэньні.

У прауленьне цэнтральнага рабочага коопэратыва адтрымана папера ад польскай улады аб тым, каб перш на-перш, пераіменаваць гэту установу у саюз злучаных коопэратывау; пасьля, увязьці цяпер-жа у унешняй перапісцы польскую мову, а з новага году—і ва унутраней, г. з. у дзелаводзтве.

Апроч таго польская улада мае увезьці у гэтай установе пасаду камісара, на якую яны намецілі п. Морэншыльда (б. менскі павятовы прадвадзіцель шляхэцтва).

Школьная справа. Школьным інспэктарам менскага павету апавешчана настауніцкаму пэрсаналу аб тым, што цяпер адбудуцца чародные рэвізыі па школах (па 2 за зіму), дзеля праверкі ведау вучняу, а глауным чынам, пастаноукі навучаньня польскай мовы.

Чыгункі на тэрыторыі „усходніх зямель, згодна распараджэньню, пераходзяць ад ваеннага ведамства пад кірауніцтво грамадзкай улады.

Дзеля таго, што палажэньне чыгунак па гаспадарскай часьці досіць цяжкае, сюды дэлегуецца спэцыяльная камісыя з удзелам дэпутатау сойму дзеля высьненьня становішча і вышуканьня мер к паляпшэньню.

Спыненьне перавозкі таварау па усім чыгункам Польшчы ужо адбілася на тутэйшым рынку. Некатарые тавары пачалі даражэць. Гандляры чакаюць, хаця спыненьне перавозкі таварау працягнецца усяго 10 дзен.

Прадвыбарны сход жыдоу выбаршчыкау адбудзецца сягоньня у мястовым тэатры а трэцяй гадзіне у дзень.

У Менскім сельска-гаспадарскім т-ве заутра, 9 лістапала, адбудзецца агульны сход членау дзеля разгляду вельмі важных пытаньняу аб сельска-гаспадарскіх адносінах з вескай.

У чыгуншчыкау заутра 9 лістапада у памяшканьні камернага тэатру, адбудзецца агульны сход для дакладу аб выніках працы па паляпшэньню цяжкага быту чыгуншчыкау менскага вузла.

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Інвалідау, Менск.